

PALÁC SNOV

Judith Vidal Hall

Románopisec Ismail Kadare, prostredníctvom výnimočného stvárnenia štátu strachu panujúceho v Albánsku Envera Hodžu, odhaľuje činnosť diktátorovej tajnej služby.

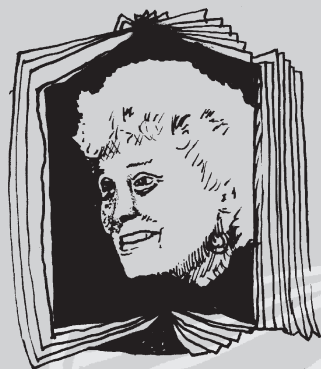
Pred niekoľkými mesiacmi som sa v okamihu rozhodla vycestovať do Albánska, tej dávno zabudnutej a uzavretej krajiny na brehu Jadranu na dohľad od Talianska, ktorá bola svetu tak dlho neprístupná pod vedením posledného z ortodoxných stalinistov, súdruha Envera Hodžu. Zomrel v roku 1985, komunistický režim skončil v roku 1991, ale krajina ostáva pre vonkajší svet prevažne neznáma. Návštevníkov je málo, tak ako kníh o Albánsku v angličtine. Objavila som iba nedávno preložený Hodžov životopis, ktorý som dychtivo prečítala.

Je to dobre zdokumentovaný, výskumom podložený popis zločinov režimu a presvedčivá obžaloba jeho vodcu. Ale nepovedal mi takmer nič o krajine, jej histórii alebo dopadoch diktatúry na prevažne vidiecke obyvateľstvo. Pre toto som sa musela vybrať inam, k celkom odlišnému zdroju.

Na základe často opakovaného výroku, že „fikcia je klamstvo, cez ktoré hovoríme pravdu“, prezrádzajú romány najvýznamnejšieho albánskeho spisovateľa Ismaila Kadareho (určite nositeľa Nobelovej ceny v blízkej budúcnosti) o živote v diktatúre viac ako akákoľvek kniha, ktorá sa objavila od diktátorovej smrti na túto tému. Z jeho mnohých kníh práve *Agamemnon's Daughter* (*Agamemnonova dcéra* – pozn. prekl.) a jej pokračovanie – *The Successor* (*Nástupca* – pozn. prekl.) živo zobrazujú metódy, ktorými Hodža zasieval stav strachu do mysle posledného Albánca a taktiež zobrazuje zvláštnu intimitu jeho bezohľadného zaobchádzania s najbližšími súdruhmi a priateľmi.

Minulosť a prítomnosť sú priepustné stavy v Kadareho fikcii – iba tenká pórovitá membrána oddeľuje naratívy, ktoré sa posúvajú raz dopredu, raz dozadu v čase a priestore. Povešť, bájka a história sú zaznamenané s iróniou, satirou a humorom, aby čo najvernejšie zobrazili stav krajiny pod vládou jej arcidiktátora. V krajine, ktorá videla prechádzať Aenea na jeho ceste z Tróje, boje Ilýrov proti Grékom a Rimanom o súperiace impériá, má bohatá história z čoho čerpať.

Azda najlepšie to vidno v *Paláci snov* (*The Palace of Dreams*), podľa mnohých za Kadareho majstrovské dielo, ktoré nielenže

na mňa urobilo trvalý dojem, ale taktiež najlepšie odhaľuje skutočnú povahu Hodžovho režimu z pohľadu Albáncov. Sny obyvateľstva „Spojeného osmanského štátu“ monitoruje zo svojho prísne stráženého paláca rozsiahla a utajená hierarchia byrokratov. Skryté vedomie celého národa je pod ich dohľadom a zasnívání úbožiaci podstupujú tresty zo strany vlády. Zachytáva paranoju, posadnutosť sledovaním a drakonické tresty najkrutejšieho diktátora dvadsiateho storočia jasnejšie ako akákoľvek historická faktografia alebo životopis. Toto dielo je rovnako platné pre akúkoľvek vládu strachu, ktorá dúfa, že svoje obyvateľstvo zredukuje na slepo oddaných prívržencov jej vládnutia.

Nová posila, Mark-Alem, mladý člen rodiny so vznešeným rodokmeňom, ktorá má komplikované vzťahy s vládnuou vrstvou, prichádza do Paláca snov, aby sa zhostil svojich úloh.

Základný princíp *Tabir Sarraïl* (Paláca snov – pozn. prekl.) nespočíva v otvorenosti voči vonkajším vplyvom, ale v uzavretosti voči nim. Nie otvorenosť, ale izolácia. A tak vstup do neho nie je v súlade s odporúčaním, ale s jeho opakom...

Úlohou Paláca snov vytvoreného vládnucim sultánom nie je zatriediť a skúmať osamotené sny niektorých jednotlivcov (napr. tých, ktorým bola v minulosti z nejakého dôvodu pridelená výsada, skutočný monopol predpovedania budúcnosti pomocou interpretácie nebeských znamení), ale *Tabiru* ako takého, teda všetky sny všetkých občanov bez výnimky... Pretože interpretácia takého sna, ktorý sa ako zblúdila iskra dostane do mozgu jedného z milióna spáčov, môže pomôcť zachrániť krajinu alebo jej suveréna pred pohromou, odvrátiť vojnu, mor alebo priniesť nové myšlienky. Takže Palác snov nie je žiadny vrtoch alebo rozmar – je to jeden z pilierov štátu. Skutočný stav impéria možno vyhodnotiť lepšie práve tu než v prieskumoch, výrokoch alebo správach spracovaných inšpektormi. V nočnej ríši spánku sa nachádza svetlo i tma ľudstva, jeho med i jed, veľkosť i zraniteľnosť. Všetko temné a škodlivé, alebo čo sa takým v priebehu niekoľkých rokov alebo storočí stane, sa najskôr objavuje v ľudských snoch. Každá väšeň alebo skazená myšlienka, každé súženie alebo zločin, každá vzbura alebo katastrofa vrhajú pred seba svoj tieň dlho predtým, ako sa preukážu v skutočnom živote. Práve z tohto dôvodu nariadil Padišáh, aby žiaden sen, ani ten, ktorý sníva Bohom najviac zabudnutá bytosť v najodľahlejšom kúte impéria počas najobyčajnejšieho dňa, neunikol skúmaniu v *Tabir Sarraïl*. ... Lebo vieme, že mimo paláca sa nachádzajú sily, ktoré by sa z rôznych dôvodov chceli so svojimi agentmi do *Tabir Sarraïl* infiltrovať tak, aby sa ich plány, myšlienky a názory prezentovali ako nebeské znamenia rozptýlené Alahom medzi spiacie ľudské mozgy.

Každé ráno (oveľa neskôr, keď Mark-Alem postúpil v hierarchii), ako mu priniesli denný súhrn správ, cítil sa, akoby vo svojich rukách držal predošlú noc miliónov a miliónov ľudí. Každý, kto vládol nad temnými zónami ľudských životov, uplatňoval ohromnú moc. Každým ďalším týždňom, ktorý uplynul, si bol toho vedomý viac a viac.

z anglického originálu preložil Igor André